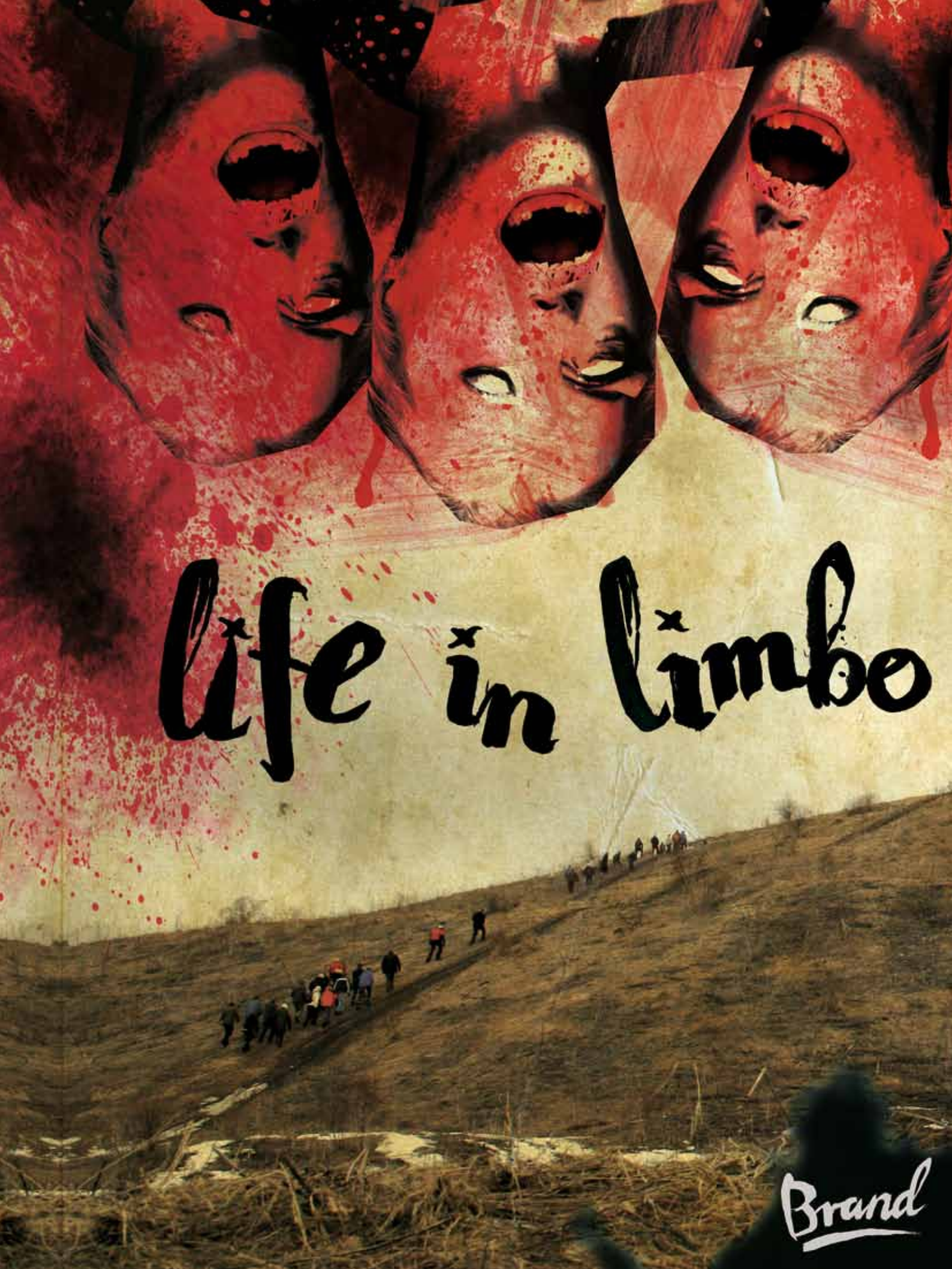

life in limbo

Brand

Brandtal

Vänstern som vi kände i Sverige och Europa, håller på att sjunka mitt framför våra ögon, efter ett historiskt katastrofval. Värre är den totala brist på vägar ut som verkligen skulle kunna göra upp med den politik som målat in vänsterns representanter i ett blått hörn. Men partierna har aldrig varit förutsättningen för kamp, utan snarare det som kommit ur rörelsen som skapats utanför parlamentet.

Det är inte tid för att leka "vi-sa-ju-det" och peka på varandras brister, utan tid att genom frågor söka andra vägar framåt. När politikerna misslyckats är det tryggt att veta att vi tillsammans bär det möjliga svaret på kapitalismens globala plundringståg, den ekonomiska krisen och ökade ekologiska katastrofer. Det är hög tid sluta hoppas och börja tro på oss själva. Det är tid att diskutera strategi, att hitta vägar till den makt och det liv som finns på torg i småstäder, på stigar i skogarna, på parkeringen utanför vår arbetsplats. Det är tid att vända på alla stenar där vi är, för att hitta en möjlig gemensam framtid.

Vad har vi egentligen gemensamt?

Delar vi samma visioner?

Har vi samma fiende?

Det gemensamma - oavsett om vi pratar om arbetarklassen, en social rörelse eller vänstern - är inte något som är givet, utan något som skapas. Det måste upptäckas. I kamper som sammanlänkas där våra verkligheter korsas. I ett igenkännande på gatan, i upptäckten av gemensamma intressen i bostadsområdet, eller ihopsnackandet i fikarummet på jobbet. Om vi ska hitta en väg framåt så måste vi höja blicken och se varandra.

Den ekonomiska krisen som bröt ut 2008 höll på att få den globala kapitalismen att haverera och den har inte slutat skaka. Hade inte staterna gått in med enorma hjälppaket, hade kapitalismen som vi nu känner den riskerat att bryta samman. De nyliberala "sanningarna" om den självreglerade marknaden var som bortblåsta, nu krävs ständiga statliga interventioner och regleringar för att kapitalismen inte ska ta käl på sig själv.

I det här specialnumret av Brand presenterar vi artikeln *Life in Limbo*. Den är skriven av Turbulence som är ett internationellt tidningskollektiv med rötterna i den globala rättviserörelsen. Artikeln har översatts till bland annat turkiska, spanska och portugisiska och tar upp de problem som en global rörelse möter när dess motståndare, den nyliberala kapitalismen, bytt skepnad.

Situationen som vi lever i idag i Sverige med en fallande partivänster, en vacklande ekonomi och en växande rasistisk opinion är något som flera andra europeiska länder redan gått igenom. Vi hoppas att vi genom att lyfta denna diskussion ur ett internationellt perspektiv kan hjälpa till att formulera de frågor som kan leda till konkreta strategier och visa vägar framåt i vårt lokala sammanhang.

Vi måste återigen ställa oss frågan om vilka "vi" egentligen är, vart vi är, vad är det gemensamma vi delar och vilken makt, styrka och vilka verktyg vi har. De frågorna som kan leda oss ut ur en sjunkande båt. Vi måste hitta fast mark att vinna och att kämpa utifrån, mark som politiker inte kan sälja och kapitalet inte kan köpa.

livet i limbo

Turbulence

Nyliberalismen är död, men det verkar inte som om den har insett det. Därför vacklar den vidare som en zombie i en splatterfilm, hiskelig och livsfarlig.

Vi är fångade i Limbo. Ett tillstånd som varken är det ena eller det andra. I över två år har världen härjats av en serie sammanhängande kriser, som inte visar några tecken på att finna en lösning inom den närmaste framtiden. Nyliberalismens orubbliga "sanningar", som hållit oss i sitt grepp så länge, har kollapsat. Ändå verkar vi sakna förmågan att kunna röra oss vidare. Protester och vrede har brutit ut mot krisens olika aspekter, utan att bli en sammanhängande gemensam reaktion. Varje försök att bryta sig loss från den här världens misslyckanden verkar föra med sig en allmän frustration.

Vår framtidstro är i kris. Detta har lämnat oss med utsikten av en försämringarnas ändlösa nutid, som av ren tröghet blir hängande kvar. All tumult till trots – i denna krisperiod, där det framstår som om allting kan och borde förändras – känns det paradoxalt nog som om historien har stannat av. Det finns en ovilja eller oförmåga att se krisens omfattning. Individer, företag och regeringar har alla grävt ner sig

och hoppas på att rida ut stormen tills den gamla världen dyker upp igen om några år. Försöken att trola fram en återhämtning genom en "grön" mirakelmedicin misstar blögt en epokskapande kris för att vara en cyklisk kris. Även om en astronomisk summa pengar har förhindrat det finansiella systemets totala kollaps, så har de finansiella nödpaketerna använts för att förhindra en förändring, inte för att initiera den. Så nu sitter vi fast i Limbo.

Mittens kris

Ändå hände det något. Minns ni de skrämmande men samtidigt svindlande dagarna i slutet av 2008, då allting hände så snabbt och gamla dogmer rasade som höstlöv? Dessa dagar skedde på riktigt. Något förändrades där; de annars så beprövade och utstuderade sätten att göra saker på, efter 30 år av global nyliberalism, började plötsligt gå upp i limningarna. Det skedde ett skifte i det vi kallar "mittfältet" (*middle ground*): de teorier och praktiker som utgör det politiska fältets centrum.

Mittfältet är självklart inte det enda som existerar, men är det som tillskriver det omkringliggande i världen mer eller mindre relevans, giltighet eller marginalitet. Det utgör ett relativt stabilt center mot vilket allt annat mäts. Ju längre bort från mittfältet en idé, ett projekt eller en praktik är, desto sannolikare är det att den kommer att ignoreras, offentligt förkastas, diskvalificeras eller undertryckas på ett eller annat sätt. Ju närmare mitten, desto större är chansen att inkorporeras – vilket i sin tur kommer att mer eller mindre förskjuta mitten. Mittfältet är inte heller något som bestäms "ovanifrån", som i någon konspiratorisk mardrömsvision. Det uppstår ur olika sätt att vara och agera, tänka och tala, som sammanvävts på ett sådant sätt att de individuella initiativen och helheten förstärker varandra. Ju mer det enats "underifrån" som mittfält, desto mer får mittfältet makten att ena "ovanifrån". I denna bemärkelse så fanns en grund lagd för "nyliberalismen" redan innan något ens kallades så, men i ögonblicket det benämnas sker ett kvalitativt språng: politiska

praktiker och teorier som setts som relativt självständiga förbinds och blir identifierade som en helhet.

Namngivandet av företeelserna *thatcherismen* i Storbritannien eller *reaganismen* i USA som just "nyliberalism" markerade ett sådant ögonblick för de tendenser som redan hade konstituerat sig själva sedan en tid tillbaka. Dessa hade de senaste tre decennierna dominerat mitten eller mittfältet och var i sig själva ett svar på en kris i den föregående mitten, fordismen/keynesianismen. Under New deal-åren i USA på 1930-1950-talet och de olika motsva-

Den nyliberala globaliseringen är en globalisering av den amerikanska drömmen: "get rich or die trying".

righeterna i andra länder uppstod en stark arbetarklass som vande sig vid föreställningen att deras basala behov skulle tillgodoses av välfärdsstaten, att reallönerna skulle stiga och att de alltid skulle vara berättigade till att få en större del av kakan. I början var det helt centralt för det nyliberala projektet att angripa denna "krävande" arbetarklass och statsinstitutionerna som den gamla klasskompromissen fanns inbyggd i. Välfärdstjänsterna har bantats ned, lönenivåerna hålls stadiga eller pressas nedåt, och anställningsformerna blir allt mer osäkra.

Men angreppet hade sitt pris. New deal:s funktion som samhällskompromiss innebär att den hade integrerat starka arbetarrörelser och massbaserade fackföreningar in i mittfältet, vilket hjälpte till att stabilisera en lång period av kapitalistisk tillväxt. Den säkrade tillräckligt höga löner för att garantera att alla de varor som skapades genom det industriella systemets ökade produktivitet – som byggde på Henry Fords löpande band och Frederick Taylors *vetenskapliga management* – hade en efterfrågan och köptes. Bit för bit fick de offensiva sänkningarna av arbetarklassens reallöner i Nord balanseras upp med låga räntenivåer (enklare att handla på kredit) och lägre varupriser (massproducerade i låglöneländer som Kina) för att efterfrågan inte skulle falla. I det globala Syd

utlovades en dag nå samma höga levnadsstandarder som i Nord som en realistisk möjlighet. I denna bemärkelse var den nyliberala globaliseringen en globalisering av den amerikanska drömmen: "get rich or die trying".

Nyliberalismen baserades alltså också på en sorts "deal". Men ordet har här en annan innebörd; dragningskraften och inkorporeringen av folk var olik den under fordismen och keynesianismen. Den sistnämnde införlivade synliga, konstituerade kollektiva krafter via fackföreningar och bondeorganisationer. Nyliberalismen riktade sig istället direkt till individerna som individer. Detta mittfält växte fram ur utbredda diskurser, begär och praktiker som sökte sätt att ta sig ur det tidigare mittfältet (fruktan för att fackföreningarna blivit för starka, otillfredsställelse med alltings likriktning, halvoffentlig korruption som kompensation för ett överreglerat liv) och som sådant handlade det väldigt mycket om en individualisering. Man ville skapa en bestämd sorts individer, en atomiserad själventreprenör vars kollektiva sociala relationer underordnades jakten på privat vinning.

Det gemensammas kris

Idag är den nyliberala "dealen" borta och mittfältet som den utgjorde har grusats. Tiden där billiga lån, stigande huspriser och dalande varupriser kunde kompensera för stagnerande löneökningar är förbi, dock har inget nytt mittfält kunnat etableras. Det har inte funnits någon ny överenskommelse eller ersättande "deal". Därför vi befinner oss fångade i ett Limbo-tillstånd.

Ett nytt mittfält och en ny deal uppstår inte alltid hand i hand. Ett nytt mittfält kan komma ur en deal, explicit som med 1930-talets New Deal eller implicit som med nyliberalismen. Det nya mittfältet kommer däremot att vara mer stabilt om det kan vara resultatet eller den omedelbara följden av en samhällskompromiss. Men ett nytt center i det politiska fältet kan också uppstå utan en social kompromiss. Ett mittfält kräver inte den grad av

***New deal**, den nya given, var den amerikanska presidenten Franklin D Roosevelts välfärdsreformprogram på 1930-talet i USA, för att komma till rätta med de problem och den höga arbetslöshet som börskraschen och den ekonomiska depressionen 1929 orsakade.*

samtycke som ordet "avtal" antyder; det är ett tillräckligt men inte nödvändigt villkor. Däremot inbegriper uppkomsten av ett nytt mittfält alltid av en införlivningsprocess av de sociala krafter som skulle kunna bli ett potentiellt hot mot det. I vilken omfattning detta sker bestäms av villkoren för själva mittfältet.

Att bli eniga om ett avtal är som att sluta en (tillfällig) vapenvila efter en hård kamp. Men ett mittfält kan också upprättas av sig självt mitt i en period av pågående konflikt. Från vår nuvarande position kan vi bara spå om hur länge kampen varar och om vad det nya "sunda förnuftet" blir; det är inte ens tydligt vilka som står på vilken sida och varför. Vilka som är våra allierade kan vi inte riktigt veta förrän vi valt vår strid. Vem kommer att kämpa mot vem och varför? Vad kommer det gemensamma mellan rörelserna i de nya kamperna vara – inte bara de som kämpar idag utan även de vi kommer att stöta på längs vägen?

Vi använder oss av begreppet "det gemensamma" för denna samsyn och gemensamma plattform (common ground). Begreppet är, precis som mittfältet, ett teoretiskt verktyg som vi utnyttjar här för att benämna olika kamper, diskurser, praktiker och målsättnings skärningspunkter och resonans. I globaliseringsrörelsen var detta gemensamma "ett nej" - mot nyliberalismens monopoliserande logik - tillsammans med ett accepterande att det fanns "många ja" - en mångfald av alternativa synsätt på ekonomi, allmänningar och social organisering ("One No – Many Yeses"). I flera år kunde olika rörelser mötas och betrakta varandra som besläktade inom detta gemensamma förkastande av nyliberalismen - utan att förneka sina skillnader. Men när "mittfältet" ligger i ruiner innebär det även att det samma gäller för "det gemensamma" som hade sina rötter i en antagonism mot mittfältet.

Från galenskap till mainstream

Fram tills helt nyligen skulle någon som föreslog att nationalisera bankerna ha blivit förlöjligad som en knäppskalle, och

beskyllts för att sakna den mest basala förståelsen för hur en komplex, globaliserad världsekonomi fungerar. Så stark var ortodoxins fäste att en sådan tanke skulle ha diskvalificerats utan att ens ha bemödat med ett motargument. Men de senaste åren har regeringar världen över nationaliserat stora delar av den finansiella sektorn med den ena handen, medan de med den andra delat ut hutlösa summor offentliga medel i stödpaket till institutioner kvar i privata sektorn. En liknande rörelse in mot mitten har ägt rum i frågan om klimatförändringar och allmänningar. Varje "seriös" politiker vill nästan utan undantag ge sken av att vara angelägen om att lösa klimatproblemen. Vad det gäller "allmänningarna", som varit en exklusiv fråga bara för vänsterflygeln under många år, har nu detta begrepp letat sig in i både politikernas och de intellektuellas ordförande. Det rör sig om allt från ett brett erkännande av de gemensamma fördelarna med en offentligt finansierad sjukvård och forskning, till Elinor Ostroms Nobelpris i ekonomi för hennes forskning om allmänningar. Utifrån dessa exempel skulle man säkert kunna argumentera för att den offentliga diskussionens tyngdpunkt förskjutits åt vänster.

Men å andra sidan är det rätt svårt att komma ifrån att argumenten bakom de nyligen nationaliseringarna i huvudsak

i vilket omfång förändringarna har skett. Låt oss tydligt påpeka vad saker har börjat förändras. Den kanske mest uppenbara förändringen handlar om vad som går att säga – vad som accepteras som ett giltigt argument, utan att utdefinieras till de galna ideologiernas vildmark. Under sin storhetstid var nyliberalismen fantastiskt skicklig på att inte framstå som ideologisk, utan bara en "rimlig" tillämpning av "vetenskapen". Det är idag däremot möjligt att se (och hävda) att förutsättningarna för och antagandena bakom dessa "resonabla beslut" så klart var ideologiska. Att marknaden inte automatiskt lutar åt ett jämviktstillstånd, att maximering av egenintresset kan leda till mindre optimala resultat och hota vår självbevarelse, och att omfördelningen av resurser (den så kallade "trickle down"-effekten) i kristider rent faktiskt omvandlas till en ström uppåt som massiva krispaket. De föregivet ickeideologiska diskussionspremisserna - att marknaden är ett naturligt fenomen som styrs av vetenskapliga lagar – existerar inte längre. Den nyliberala ideologin har upphört att definiera det politiska rummet genom att definiera dess förutsättningar, vad som på förhand räknas som bra eller dåligt (investeringar snarare än offentliga utgifter, effektiv privat sektor istället för en ineffektiv offentlig sektor, marknad istället för planering), och klarar inte längre automatiskt av att förskjuta debattens tyngdpunkt mot sin

Den kanske mest uppenbara förändringen handlar om vad som går att säga utan att utdefinieras till de galna ideologiernas vildmark.

handlar om att rädda finanskapitalismen – inte om att skapa en socialdemokratisk fördelningspolitik – och än mindre om en strategi för en övergång till socialismen. Likaledes siktar den nya gröna ekonomi som finns på politikernas dagordning då också på att upprätthålla en produktions-expansiv storföretagsmodell genom att försöka förbinda den till mer ekologiskt förnyelsebara energikällor och energins produktionsprocesser.

Så saker har alltså förändrats, men fångade i limbo är det fortfarande oöverskådligt

egen position. Den nyliberala ortodoxin är inte längre mittfältet i politiken som alla andra åsikter måste positionera sig utifrån.

Zombieliberalism

Men betyder det ideologiska mittfältets borttynande att den nyliberala epoken faktiskt är över? Eller handlar det mer om en slags time-out, en paus, en slags radikal diet för att banta bort ineffektivt kapital och institutioner, så att nyliberalismen en dag kan komma tillbaka, mer vältrimmad och elakare än någonsin förr? Å ena sidan har

krisen inte medfört en omstrukturering av banksystemet, eller att det finansiella kapitalet har ställts under politiska riktlinjer; den senaste manin med finansiella stödpaket har väl i det närmaste varit ett veritabelt plundringståg, som förvärrat 30 år av nyliberal resursöverföring underifrån och uppåt. Å andra sidan har det gigantiska röveriet tappat sin ideologiska legitimitet och avslöjat sig för vad det egentligen är: att stjäla. Nyliberalismen har alltid haft två sidor. Det har varit både eliternas motoffensiv mot de sociala landvinningar som arbetarrörelsen och andra rörelser har vunnit från 1930-talet och framåt, ett för-

Mest av allt påminner nyliberalismen om en plundrande armé på reträtt, som samtidigt håller på att försåtsminera hela det politiska systemet.

sök att flytta rikedom och välstånd uppåt på samhällsstegen, men samtidigt också ett rent ideologiskt projekt, som skulle frigöra marknaden från oönskad intervention från regeringar och liknande.

Vad finns då kvar av nyliberalismen efter det ideologiska skalet har fallit av? Det är inte längre ett (relativt) sammanhängande politisk-ekonomiskt program, men påminner kanske mest av allt om en plundrande armé på reträtt, som samtidigt håller på att försåtsminera hela det politiska systemet innan det måste släppa kontrollen över det. Men minfält är både farliga och dödliga, även utan ideologiskt kamouflage. I alla de länder som har haft finansiella kriser och/eller där det har getts stora hjälppaket finns det nu ett massivt underskott i statskassorna, och dessa finanser har hamnat hos de aktörer som fick mest ut av att spekulera bort resurserna. De menar att de ska få mer avkastning genom ännu mer sparsamhet och nedskärningar, och när man lämnar över kontrollen till några som inte kan ställas till svars baklåser nyliberalismen hela situationen. Vilket är ett snyggt knep: den finansiella sektorn använder de skulder och underskott som uppstått vid att hjälpa dem ut ur deras självförvållade kris till att säkra sin fortsatta kontroll över politiken.

Allt är mycket förvirrande. Det har blivit svårare att låna, livsmedels- och energipri- serna stiger, arbetarna hålls underbetalda och som i nord överskuddsatta – det går inte att prata om en ekonomisk återhämtning när lönerna inte ökar och de personliga skulderna inte raderas. Dealen gäller alltså inte längre. Men om det inte längre finns någon deal, inte längre någon ideologi, vad är då nyliberalismens sociala plattform – det nyliberala maktblocket? Kort sagt, så håller den på att bryta samman, även om den inte är totalt sönderslagen ännu. Det finns inte längre någon social grupp som med trovärdighet kan hävda ett ”ledarskap” över samhället, politiken, kulturen och ekonomin. ”Centret håller inte längre”, mittfältet är i spillror, och har efterlämnat sig en förvirrad och ondsint här, institutioner utan vägledning och riktlinjer samt politiska partier som ständigt tävlar om makten utan att ha något verkligt program.

Så om maktblocket är i full färd med att plundra det system som det en gång styrde, och om - det viktigaste av allt - nyliberalismens ideologiska kärna är borta, varför lyckas då inte ett nytt mittfält träda fram? Varför får inte den diskursiva förskjutningen till vänster motsvarande resultat i praktiken? Svaret är delvis att det nyliberala projektet varit långt mindre ideologiskt än dess kritiker hävdar. Teori och ideologi används för att skapa nyliberala ideologier och aktivister, men det är inte genom en övertalning med argument som subjekt förändras eller gränserna för vad vi uppfattar som möjligt förskjuts. Dessa grundläggande förändringar genomfördes mer genom handlingar än ideologi. Nyliberalismen omorganiserar materiella processer och frambringa den sociala verklighet som dess ideologi påstår redan existerar. Den försöker skapa sina egna förutsättningar.

Snare än att bli överbevisade av nyliberala argument, skolas folk att se sig själva som rationella nyttoximerare, den ekonomiska teorins gäckande varelser. Denna träning äger rum genom en påtvingad daglig förbindelse till marknaden, inte bara i vår ekonomiska verksamhet, utan i livets alla områden: utbildning, sjukvård,

barnomsorg och så vidare. Ta skolsystemet i Storbritannien som exempel: en hel armé av inspektörer och statistiker samlar högre data om skolornas olika prestationsnivåer och resultat. Föräldrarna å sin sida förväntas att utifrån denna information välja bästa skola. Utbildningen ses som ett sätt att förbereda kroppar för arbetsmarknaden, så att dessa "rationella val" kan åberopas för att rättfärdiga att vissa elever redan från tidig ålder styrs in på en yrkesutbildning. Samtidigt försöker många medelklassföräldrar att säkra deras barns chanser att få den "bästa möjliga starten på livet" genom att anlita privatlärare.

Folk tvingas till att bli mänskligt kapital, små företag som konkurrerar med varandra - isolerade atomer med ansvar bara för sig själva och inga andra. Nyliberalismen handlar (eller handlade) inte bara om hur världen och enskilda stater skulle styras, utan om hanteringen av individer och hur du ska leva. Man satte upp en modell för livet, och etablerade sedan mekanismer som ledsagade oss till att "fritt" välja livssätt. Om man vill vara en del i dagens samhälle, så ska man gå, tala och uppföra sig som en *Homo Economicus*.

På många sätt är det denna nyliberala kodning, inte bara de offentliga institutionerna eller den förda politiken som vi bär i oss själva, som håller oss fångade i limbo. Nyliberalismen är död, men den verkar inte ha insett det. Även om projektet på det stora hela inte riktigt har någon "mening" längre, så vacklar den vidare som en zombie från 1970-talets splatterfilmer: hiskelig, ihärdig och livsfarlig. Om inget nytt mittfält lyckas hålla ihop tillräckligt för att ersätta det gamla, kommer denna situation fortsätta ett bra tag. Alla de stora kriserna – i ekonomin, klimatet, livsmedel och energin – kommer att fortsätta vara olösta; det blir en stagnation och ett långsiktigt drivande (fordismens kris pågick i över ett decennium under 1970-talet, utan att lösas). Sådan är zombiens odöda tillvaro; en kropp utan några mål, oförmögen att anpassa sig till framtiden, oförmögen att planera. En zombie kan bara agera utifrån gammal vana, fortsätta att handla fast den förruttnar. Är det inte här vi befinner oss

idag, i zombieliberalismens grepp? Nyliberalismen stapplar vidare, men utan riktning eller teleologi.

Om man vill försöka dräpa denna zombie, är det ett projekt som måste drivas på flera plan, precis som nyliberalismen fungerade. Detta innebär att det måste vara tätt förbundet med helt nya sätt att leva. Och det projektet måste utgå från här och nu, det nuvarande globala samhällets sammansättning, som fortfarande till stor del befinner sig i den nyliberala zombiens grepp. Detta är den största utmaningen för dem som förespråkar en "ny" eller "grön" New deal. Det handlar inte bara om att förändra elitens tänkande eller styra om de offentliga utgifterna: det kräver en mer genomgripande förändring. Inte bara en medvetandeförändring i samhällets "huvud", utan en förändring av hela den samhälleliga kroppen.

Mittfältet och det gemensamma

Man kan se många tecken på att det gamla mittfältet är på väg att försvinna. På ett sätt är det här betydelsen i fenomenet Obama finns: ett politiskt projekt som har kommit till makten på en våg av vaga löften om "hopp" och "förändring", och som talar mindre om de egna idéernas styrka än om andras svaghet och brister. Under tiden har vi i Europa fått se den parlamentariska vänsterns kollaps i de senaste valen. Europas mitten-vänsterpartier, oavsett om de suttit vid makten eller ej, har blivit straffade i valurnorna och en stadig ström väljare rört sig högerut. Det har varit en del mystik kring varför mitten-vänstern verkar ha fått skulden för den ekonomiska

Nyliberalismen är död, men den verkar inte ha insett det. Den vacklar vidare som en zombie från 1970-talets splatterfilmer.

krisen, men den vänster som kom att acceptera nyliberalismen kom att också sätta sin största tilltro till den: det var denna vänster som kom att se den nyliberala ekonomin som en progressiv kraft som skulle kunna leda till utveckling även för världens

fattiga. Den finns ju ingen större fanatiker än en konvertit. Det är skingrandet av denna illusion som har lett till den nyliberala vänsterns kollaps.

Betyder det att alla vänsterkritiker av nyliberalismen (och ibland av kapitalismen), från de radikala vänsterpartierna till Seattles och Genuas globaliseringsrörelse, nu bara kan luta sig tillbaka och självbe-

Betyder det att alla vänsterkritiker av nyliberalismen nu bara kan luta sig tillbaka och självbelåtet rulla tummarna?

låtet rulla tummarna? Nu kan de väl korrekt hävda att de haft rätt hela tiden i både deras motstånd mot nyliberalismens treenighet: finansialisering, avreglering och privatisering, och samtidigt mot Blairs *tredje vägen*? Vi räknar oss själva till dessa kritiker, och vi har verkligen haft rätt i många saker – i till exempel om det nyliberala kreditsystemets instabilitet. Men ett av de värsta misstagen vi nu kan göra är att anta att gamla svar och sanningar fortfarande gäller.

Med försvinnandet av den gamla gemensamma plattformen mot nyliberalismen och uppkomsten av nya kamper, måste vi inte bara återvända till frågan om vilka ”vi” är (eller var). Vi bör konstruera ett nytt ”vi”. Vi bör rikta vår uppmärksamhet mot möjliga svar på de nuvarande konjunkturer. Vi behöver med andra ord - kollektivt - skapa, identifiera och namnge en ny samsyn, den nya gemensamma plattformen. Att namnge det nya gemensamma är i huvudsak en analytisk arbetsuppgift: det gäller att identifiera olika tendenser och komponenter, försöka att reagera på dem för att stärka den gemensamma samsynen, arbeta sig igenom de interna spänningar som kan lösas, och peka ut de som inte kan lösas.

Precis som mittfältet har det gemensamma projektet en dubbelkaraktär. Å ena sidan besitter det en objektiv sida: olika praktiker, subjektiviteter, kamper och projekt kan ha gemensamma aspekter, det kan till

och med finnas en resonans emellan dem, även om de är omedvetna om varandra.

Å andra sidan kan samsynen, det gemensamma, ha en subjektiv sida, som kräver en viss nivå av självmedvetande och förmågan att se vad som är gemensamt i andra kamper och projekt. Det stora gemensamma nej (”One No”) mot nyliberalismen, är ett uppenbart exempel på en självmedveten subjektiv samsyn. Det kräver en aktiv insats att identifiera det gemensamma, men att identifiera och upprätthålla denna innebär också att göra den mer effektiv. Denna självkännedom skapar en feedback-loop som kan tillåta det gemensamma att få en enhetlighet och överskrida det etablerade mittfältets förmåga att hålla tillbaka den. Det gemensamma har ett inneboende element av autonomi och ställer sina egna frågor på sina egna villkor.

Detta leder oss vidare till nästa fråga: hur påverkar det gemensamma mittfältet? Detta sker ofta i det fördolda, som centrifugala krafter motverkar det gemensamma mittfältets malström in mot mitten. Det kan vara nya praktiker, sätt att leva och tänka på, som avviker från syntesen; de sprider sig, men utan att nödvändigtvis bli ett synligt hot mot mitten. Tänk på de många dolda kamper som äger rum när kontors- och fabriksarbetare sänker arbetstakten utan att organisera en strejk; när bögar och lesbiska skapar rum för sina begär, på de synkretiska religioner i Latinamerika och Afrika som praktiserades mitt framför näsan på kolonisatörerna. Tänk på införandet av p-pillret och hur den gav kvinnor mer makt över sina egna kroppar, förändrade de sexuella relationerna, sociala rollerna och identiteterna.

Sådana fenomen blir först synliga när de hamnar i friktion mot mittfältet och i konflikt med de existerande institutionerna och praktikerna. Det gemensamma problematiserar det sätt som mittfältet har satt världen samman och väcker frågor som mittfältet inte kan få ett grepp om. Effekterna av sådana icke-namngivna gemensamma uppfattningar, och de förändringar som de ger upphov till, kan fortfarande vara begränsade. Ofta hänger de samman

med någon form av diskvalificering eller repression. Det gemensamma blir mer och mer kraftfullt och dess inverkan mer uttalat, när det blir mer synligt och när det får ett namn. Det är då dess centrifugalkraft vänds till en öppen antagonism.

Antagonism är däremot inget mål i sig självt. På 1990-talet, när det nyliberala mittfältet var som starkast och mest hegemoniskt, var det en absolut nödvändighet att namnge och upprätthålla en antagonism som höll en distans till mittfältet just på grund av att en av de nyliberala dogmerna - "historiens slut" - hade proklamerat att all antagonism hade upphört. Idag står vi inför en annan situation. Globalt sett framstår vänsterflygeln som svag, men den samtidiga svagheten hos mittfältet ger ändå "oss" en unik möjlighet att intervensera och påverka skapandet av ett nytt mittfält. Att försöka namnge det gemensamma är samtidigt att försöka öka vår makt att påverka följderna av de många globala kriserna, genom att påverka det sätt som de ska hanteras.

Vi bör naturligtvis vara uppmärksamma på att uppkomsten av en ny gemensamhet, en ny gemensam plattform att utgå ifrån, och dess eventuella inverkan på mittfältet inte nödvändigtvis är något positivt. Tänk till exempel på nyliberalismens egen födelse. Mont Pelerin Society, som grundades av Friedrich Hayek 1947, studerade teorier om den fria marknaden under keynesianismens gyllene era. Liknande teorier fanns hos kretsen av beundrare kring den rysk-amerikanska skribenten och filosofen Ayn Rand. Den unge Alan Greenspan, som senare blev ordförande för Federal Reserve, ingick i denna krets. Mont Pelerin Society hade medlemmar som George Shultz och Milton Friedman – Shultz blev senare en del av Nixon och Reagan-administrationerna, och på University of Chicago undervisade de bägge "the Chicago boys", som senare liberaliserade de latinamerikanska ekonomierna på 1970 och 1980-talet. Dessa aktivister-teoretiker för den fria marknaden kom att definiera den gemensamma samsyn som destabiliserade och bröt sönder det keynesianska/fordistiska mittfältet.

Det nya gemensamma?

Men även om vi verkar fångade i Limbo, fortsätter ändå historien att skapas. De senaste åren har en mångfald av kamper brutit ut, några mer synliga än andra. I delar av det globala Nord har en direktaktionsrörelse mot klimatförändringarna och för klimaträttvisa uppstått. Vi har upplevt en ökad politisk aktivitet på universiteten, med till exempel en våg av ockupationer och strejker i Italien mot reformpaket och massprotester mot dyrare universitetsavgifter och nedskärningar i Kalifornien. I vissa fall har protesterörelser uppstått i kölvattnet av finanskrisen, till exempel på Island, Irland och Frankrike (ni kommer väl ihåg "bossnapping", kidnappningen av chefer?). Som till exempel 700 euro-generationen; den protestvåg som uppstod i Grekland ur det utbredda sociala missnöjet ställda inför bristen på framtidsutsikter. I Latinamerika, den del av världen där vänstern är starkast på frammarsch, har det skett en explosion av kamper mellan ursprungsbefolkningar och transnationella företag om naturresurser. I Peru har ursprungsbefolkningen konfronterats med regeringen och deras armé, och lyckats förhindra förstörelsen av regnskogen och deras levebröd i jakten på nya oljekällor. På andra sidan jorden har rörelsen för Niger-

Men även om vi verkar fångade i Limbo, fortsätter ändå historien att skapas. De senaste åren har en mångfald av kamper brutit ut, några mer synliga än andra.

deltats befrielse bekämpat den nigerianska armén och avbrutit flera av Shells aktiviteter i området. I Sydkorea ockuperade sparkade arbetare SsangYong-bilfabriken i Seoul och utkämpade en hård förkamp mot polisen och armén. Först efter en massiv polisinsats kunde fabriken stormas och tömmas.

Även om listan skulle kunna göras mycket längre, är det svårt att inte få intrycket att dessa kamper har förblivit relativt åtskilda från varandra. I det stora hela har de alltså inte väckt tillräckligt resonans för att etablera en ny gemensamhet. Först och främst vet vi, att i en epokskapande kris som denna är nya mittfält och nya gemen-

samma plattformar tvungna att uppstå kring de problemområden som tvingade ner den gamla epoken på knä.

Låt oss ännu en gång vända tillbaka till fordismens kris. På 1970-talet hade inte bara fortsatt höga lönehöjningar lett till en omfattande kris i kapitalackumuleringen; det fanns samtidigt en utbredd rädsla för att fackföreningarna blivit för starka, att staten blivit för allomfattande och byråkratisk samt livet blivit allt för enformigt. Det nyliberala projektets framgång hängde på, i varje fall i västvärlden, delvis på

liga investeringsmöjligheter. Längs denna upptrampade stig finns bara en framtida undergång.

De två perspektiven på samma kris leder uppenbarligen till två olika "logiska" svar. Medan zombieliberalismens reaktioner har en mening efter sin egen (odöda) logik, är kanske det logiska svaret vad gäller problemet med den sociala reproduktionen att skapa nya och utöka allmänningarna. Allmänningsstrategin skulle innebära ett försvar, skapande och expansion av resurser som hålls gemensamma för alla: bygga

tar att stora mängder av klimatflyktingar ska komma. Somaliska fiskares piratverksamhet är ett direkt resultat av utfiskningen vid Afrikas Horn. Men stat och kapital ser också denna instabilitet som en möjlighet för att återlegitimera sin politiska auktoritet, utvidga statens maktbefogenheter och kickstarta kapitalackumuleringen genom en "grön" ekonomisk tillväxt.

Men biokrisen, som namnet antyder, hotar livet. Och detta hot står inte i proportion till vem det är som har skapat klimatförändringarna. De rörelser som samlats kring de tidigare nämnda motsättningarna - mellan kapital och liv, tillväxt och begränsningar - börjar att i allt högre grad göra det under parollen "*klimaträttvisa*": en föreställning om att krisens lösning borde innebära att ta itu med de nuvarande orättvisorna och den skeva maktbalansen, istället för att förvärpa dem, och skapandet av en klimaträttvisa måste inbegripa de som drabbas mest av klimatförändringarnas konsekvenser.

Vi kan naturligtvis inte vara säkra på att vare sig ett nytt mittfält eller en ny gemensam plattform underifrån kommer att uppstå kring dessa problemområden (den ekonomiska krisen / krisen i den sociala reproduktionen och biokrisen). Men vi är övertygade om att varje politiskt projekt måste ta upp båda dessa frågor för att bli framgångsrikt.

Allmänningar och institutioner

Om en ny gemenskap och en ny samsyn ska framträda, kräver det ett ögonblicks paus, att vi tar ett steg tillbaka från de antaganden, taktiker och strategier som formade och utgjorde den antinyliberala globaliseringsrörelsens cykel av protester från millenniumskiftet. Det gemensamma som konstruerades i den perioden måste nu på nytt sammansättas och baseras på den aktuella situationen.

Globaliseringsrörelsen var misstänksam mot (och ofta i direkt konflikt med) institutioner. Institutioner sågs i sig som byråkratiska och konstituerade former av makt. Misstänksamheten tog sig bland annat ut-

Öppna allmänningar skulle underminera den rasistiska och nationalistiska politik som vinner mark i Europa.

det faktum att den effektivt både tog sig an dessa problem och samtidigt lyckades fånga essensen i dessa "avvikande" begär, diskurser och praktiker, genom att lova individerna möjlighet att förverkliga dem. När nyliberalismen krossade fackföreningarna, skar ner välfärdsbyråkratin, stoppade stagnationen och övervann inflationen, tog den å ena sidan på ett effektivt sätt itu med de problem som fått det gamla New Deal-samförståndet på knä och lade å andra sidan grunden för en hel rad nya systemproblem som senare briserade.

Det första synbara symptomet på nyliberalismens kris skiljer sig väldigt beroende på var du befinner dig. Det som uppifrån ser ut som en "ekonomisk kris" (bristande tillväxt, brist på profit, brist på efterfrågan) upplevs underifrån som en "kris i den sociala reproduktionen". Arbetslösheten stiger och det nationella underskottet i stadskassorna underminerar de sociala skyddsnäten. Zombieliberalismens svar på problemen har också varit dess ultimata nederlag: att lösa ut bankerna och några av de större industrierna (till stora kostnader för stadsfinanserna, med ökade offentliga utgifter), samt försöka blåsa liv i lånebubblan genom fördelaktiga lån, med hopp att någon vill låna de pengar som frigjorts. Men tyvärr finns det ingen ny källa till en massefterfrågan, inga nya storska-

ut kollektivtrafiken, socialisera sjukvården igen, införa en garanterad inkomst (till exempel medborgarlön) och så vidare. Denna strategi skulle kunna uppnå två essentiella och sammanhängande mål. Den skulle för det första bemöta vår ständiga oro att förlora vårt levebröd, då det skulle skapa rum där den sociala reproduktionen skulle bli möjlig utanför kapitalets krisdrabbade kretslopp. För det andra skulle den motverka den uppsplittring som tre decennier av nyliberalism skapat. Om zombieliberalismens svar är att utestänga vissa grupper från de kollektiva resurserna, så kommer ett skapande av och en fri tillgång till allmänningar motverka detta. Öppna allmänningar skulle underminera den rasistiska och nationalistiska politik som vinner mark i Europa och delar av Afrika och Asien.

Ett andra centralt problem är biokrisen, en av de många socioekologiska kriser som drabbar världen som ett utslag av kapitalismens behov av en oändlig tillväxt och planeten jordens ändliga utbud av resurser. Denna kris har också två sidor. Från kapitalets och statens synvinkel framstår det framväxande hotet som ett hot mot den sociala stabiliteten. Klimatförändringar underminerar levebrödet för fler och fler människor, som tvingas att säkra sitt uppehälle på "illegala" sätt. Många stater fruk-

tryck i spänningar inom en av rörelsens mest institutionaliserade framträdelseformer, World Social Forum. Skepticismen var välgrundad och kom ur ett generellt erkännande att den nyliberala ideologin hade annekterat de flesta socialdemokratiska partier och fackföreningar.

Men då nyliberalismens kris bröt ut, verkade det som att denna sunda misstänksamhet mot institutioner hade förvandlats till en oförmåga att varaktigt forma politiken och ekonomin. En antagonism mot institutioner som ett självändamål är en återvändsgränd. Antagonism bör fungera som ett redskap i en fortgående process, där man försöker skapa autonomi och konstituera nya styrkepositioner och maktförmer, annars riskerar de att bli upplösande eller sluta i ett bakslag. Makten att överge institutionerna lämnar ett tomrum som politiken, som avskyr vakuum, försöker fylla upp med beräknande övertaganden och införlivanden. Rörelsen har stundtals kunnat visa sin styrka världen runt, men det räcker inte längre. Vi behöver organisationsformer som tar en kollektiv hantering av våra behov som utgångspunkt, som politiserar den sociala reproduktionens strukturer och mekanismer och som utifrån detta försöker bygga upp en styrkeposition. Vilka former kan en sådan organisering anta i dagens situation? Kampanjer mot inhägnader, stigande omkostnader, folks privata skulder eller energiresurser? Det som under alla omständigheter behövs är interventioner som utgår från och får en kontinuitet i våra delade liv och som självklart kommer använda antagonistiska praktiker för att öka vår konstituerande makt, snarare än att antagonismen är ett självändamål.

För ett årtionde sedan, när den nyliberala doktrinen var på toppen av sin makt och de flesta institutionella vägar verkligen var blockerade, var ett kategoriskt förkastande en rimlig taktik. Nu ser situationen annorlunda ut och ställer oss inför andra problemställningar.

Vi har faktiskt några aktuella exempel på viktiga förändringar som har bitit sig fast och lyckats påtvinga sig själva på den

institutionella nivån. Det mest uppseendeväckande är utan tvekan de konstituerande författningsprocesserna i Bolivia och Ecuador. De lyckades skapa nya politiska författningar som är radikalt nyskapande inte bara i förhållande till de båda ländernas historia, utan även i förhållande till utformandet av en konstitutionell lag generellt. För det första på grund av att de gav form åt en ny maktkonstellation och sammansättning av krafter på ett sådant sätt att en stor majoritet av befolkningen, för första gången i deras historia, rent faktiskt har en möjlighet att göra sina röster hörda och fått en viss grad av representation.

Vidare är ett målmedvetet instiftande av mångnationaliteten som statsprincip en fundamental brytning med den existerande uppfattningen av suveränitet. Det nyskapande är att erkänna en mångfald av autonoma suveräna former inom själva staten, och samtidigt ett erkännande av den historiska skuld som koloniseringsprocessen har medfört. I Ecuadors fall är det

Antagonism bör fungera som ett redskap i en fortgående process, där man försöker skapa autonomi och konstituera nya styrkepositioner och maktförmer.

inte bara mångnationaliteten, utan även ursprungsbefolkningarnas begrepp "gott liv" (*sumak kawsay*) och "naturens rättigheter" som har blivit bärande principer i konstitutionen. Det sistnämnda är något unikt i lagstiftandets historia, och som kommer direkt ur att det första, det "goda livet", som självklart inbegriper den miljö som man lever i, och då inte som en källa från utan snarare som ett medium vilket man lever i.

Föreställningen om att världen har funnit sin slutliga och definitiva form i den moderna parlamentariska staten, var helt central för tesen om "*historiens slut*". Även om globaliseringsrörelsens kampcykel opponerade sig mot den doktrinen, verkade den göra det med omvända förtecken: alltså utifrån ett synsätt att institutioner aldrig kan vara subjekt i en förändringsprocess. Men ett totalt förkastande av institutioner är inte en slutsats som följer per automa-

tik bara för att man förkastar institutioner som vi idag känner dem.

Men dessa författningar är på sin höjd en början och på ett sätt är det först efter att de skrivits som den riktiga konstituerande processen äger rum: den där bokstäverna i texten ska följas upp med en genuin förändring. Det stora testet för Latinamerikas "rosa våg" handlar inte så mycket om att kunna bemöta en organiserad reaktion (som i Honduras), men om att kunna leva upp till sina egna högt satta framgångshistorier och målsättningar. Detta är naturligtvis återigen en fråga om ett nytt mittfält och det gemensamma: en fråga om hur långt bort från det gamla mittfältet de här processerna kan röra sig och vad det nya gemensamma är som kan upprättas för att hjälpa dem på vägen. De senaste erfarenheterna från Latinamerika har varit, och är fortfarande, väldigt spretiga och ofta motsägande: erkännelsen av ett "gott liv" och "naturens rättigheter" går hand i hand med en återuppståndet "utvecklingsparadigm", en ökad exploatering av naturresurser och en förnyat fokusering på varuexport. Frågan är om de existerande rörelsernas konstituerande energi kommer att förbrukas i författningsprocesserna? Kommer de den närmaste tiden att taktiskt ägna sig åt att säkra och konsolidera vinsterna snarare än att strategiskt höja målsättningarna för vad man vill uppnå? Kommer de nya dynamiska gräsrotsrörelserna i Brasilien, Bolivia och Venezuela kunna blåsa liv i den transformativa energi som skapade dagens situation, eller kommer utvecklingen att svalna och förstelnas?

Hur relevant är dessa processer och problemställningar för dem av oss, som inte befinner oss i eller har någon direkt relation till Latinamerika? På många sätt framstår denna kontinent, där de institutionella aktörerna rent faktiskt är mottagliga för de sociala rörelsernas gemensamma plattform som en anomali. Men kanske är just deras status som anomali ett tecken på nyliberalismens begynnande sammanbrott. Större delen av världen står inför olika symptom och olika problemställningar: om zombieliberalismen är ett långvarigt tillstånd, hur kan då de sociala

rörelserna påverka världen runt dem? Om det inte finns något dominerande mittfält, som en framväxande gemensam samsyn kan börja konfrontera, hur ska kamperna då bli synliga? Hur formar vi en antagonism mot en osammanhängande fiende? Om en nyliberal subjektivitet fortsätter att reproduceras, hur kan vi då avbryta denna process och skapa nya subjekt med mycket bredare horisonter?

Det hänger i hög grad på de pågående kamperna att zombieliberalismen inte blir ett långvarigt tillstånd och att ett nytt mittfält kan framträda. Tänk bara på klimatrörelsen där kampen inte bara sker mot etablissemangets passivitet, utan i lika hög grad mot de falska lösningar som dessa erbjuder. Utifrån detta perspektiv kan Latinamerikas anomali betraktas som en potentiell framtid, och deras frågeställningar kan plötsligt verka mer rätt i tiden. Det är verkligen svårt att agera i en kris. När framtiden är så oklar måste vi agera på många olika plan samtidigt. Vi måste namnge det nya gemensamma, men samtidigt vara öppen för nya riktningar. Vi måste hålla ögonen öppna efter institutionella dialogpartners medan vi samtidigt erkänner att vi också måste skapa egna institutioner. Vi måste skapa förutsättningarna för att ett nytt mittfält kan framträda utan att fångas av det.

Det är naturligtvis allt i samman ett svårt uppdrag, men det är i ett sådant projekt som ett nytt "vi" skapas. Även om ens det minsta steg verkar omöjligt just nu, måste vi komma ihåg att det är först när det nya gemensamma börjar ta form som det plötsligt kan börja hända saker väldigt snabbt. Den nuvarande situationen är så skör, att även den minsta rörelse kan få dramatiska konsekvenser. Kanske kommer det inte krävas så mycket för att en värld fast i entropin ska vändas till en värld av full potential.

*Mer texter och analys från **Turbulence** hittar du på www.turbulence.org.uk. Turbulence består av David Harvie, Keir Milburn, Tadzio Mueller, Rodrigo Nunes, Michal Osterweil, Kay Summer och Ben Trott.*

Brand

Anarkistisk tidning sedan 1898

Redaktör: Samira Ariadad

Redaktion: Kajsa Ekis Ekman, Samira Ariadad, Patrik Gronostaj, Daniel Free, Vidar Egnér, Olle Eriksson, Sofia Carlevi, Mathias Wåg, Jonatan Johansson, Valentina Martinez, Lea Honorine.

Grafisk form: Jesper Nilsson

Bildredaktör: Matilda Ruta

Illustration: Bilderna från utställningen Wormgod: Zombies är målade av Wormgod, som består av Susanne Johansson och Mattias Elftorp. www.wormgod.net

Omslag: Matilda Ruta

Webb: www.tidningenbrand.se

E-post: info@tidningenbrand.se

Tryck: Trydells tryckeri, 2010

Ansvarig utgivare: Mathias Wåg

Prenumeration:
300 kr för 6 nummer.

Box 150 15, 104 65 Stockholm
Plusgiro 478 24 80-0,
Kulturföreningen Brand
ISSN: 0284-9526

prenumerera på Brand
www.tidningenbrand.se